

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ 2/3

Νίκος Κοταρίδης, Νίκος Σιδέρης

I. Η πραγματικότητα μιας ιδεολογίας

Η κοινωνία των 2/3 δεν υπάρχει δεν υφίσταται ως πραγματικότητα. Δεν υφίσταται ως έννοια. Δεν υφίσταται ως αναγκαιότητα, ιστορική ή λογική, ή άλλη (μεταφυσική για παράδειγμα).

Η έκφραση «κοινωνία των 2/3» είναι μια εύληπτη διατύπωση ενός ορισμένου κοινωνικοπολιτικού προτάγματος, που εκφέρεται από μια ορισμένη θέση και έχει συγκεκριμένες επιπτώσεις στο λόγο, τη σκέψη, τις νοοτροπίες και τις συμπεριφορές. Προορίζεται δε για εσωτερική χρήση στη σύγχρονη δυτική κοινωνία, χρήση ιδεολογική και πολιτική.

Η εικόνα «κοινωνία των 2/3» είναι μια εικασία, μια υποθετική τάξη πραγμάτων και όχι η νομοτελειακή ή αναπόφευκτη τάξη πραγμάτων.

Συνεπώς, η έκφραση «κοινωνία των 2/3» είναι ένα πλάσμα του λόγου και της φαντασίας, ένα αγορευτικό εφεύρημα, που αποσκοπεί στην κατασκευή μιας συγκεκριμένης ποιότητας συναίνεσης στη δυτική κοινωνία: συναίνεση που υπηρετεί τη λειτουργία του «δίχως πατρίδα και νόμο» πολυεθνικού καπιταλισμού -την περίφημη παγκοσμιοποίηση- και την πολιτική διαχείριση των αντιφάσεων της σύγχρονης δυτικής κοινωνίας. Τελικά, δηλαδή, η «κοινωνία των 2/3» είναι μια πολιτική επιλογή, η οποία αρνείται την υπόστασή της ως πολιτική επιλογή. Είναι ένα μόρφωμα λόγου, που αρνείται την υπόστασή του ως μόρφωμα λόγου και διεκδικεί ή μάλλον απαιτεί θέση και υπόσταση πραγματικότητας. Αυτό το παράδοξο πολιτικό μόρφωμα, λοιπόν, αντιπροσωπεύει, και ως προς την εσωτερική του δομή και ως προς την αγορευτική και κοινωνική του λειτουργία, ένα *ιδεολόγημα*. Άρα η διενδυνάμηση του αγορευτικού αυτού μορφώματος -η αντιπαράθεση των λόγων και των πνευμάτων γύρω από αυτήν την έκφραση- δεν είναι αναφορά στη μοιραία πραγματικότητα του μέλλοντος, αλλά πάλι γύρω από το μέλλον μιας ιδεολογίας.

II. Παράδοξα μιας ιδεολογίας

Η γένεση, προαγωγή και διάδοση αυτής της ιδεολογικής κατασκευής δηλώνει το εξής: Κάτι ζωτικό διακυβεύεται στα μυαλά των ανθρώπων -χωρίς όμως να είναι δυνατόν να διατυπωθεί έγκυρος λόγος περί τούτου. Αυτό που διακυβεύεται είναι **η κατασκευή μιας ιδέας για την πραγματικότητα, η οποία καθιστά δυνατό κάτι το ανυπόφορο και ακατανόμαστο**, στο πλαίσιο του αγορευτικού συστήματος που σηματοδοτεί η έκφραση «κοινωνία των 2/3».

Τα συστατικά στοιχεία αυτής της νοητικής κατασκευής είναι τα εξής:

- Θορυβώδης προβολή δύο στοιχείων -που είναι η «παγκοσμιοποίηση της οικονομίας» και η «απαξίωση της εργασίας»
- Συνθλιπτική απαίτηση για συμμόρφωση όλων σ' αυτό το υπόδειγμα -η «μοναδική σκέψη» (μονοδοξία).
- Αποσιώπηση του «ποιός υφίσταται την αδικία», των κοινωνικών αντιθέσεων. Κραυγαλέα αποσιώπηση καίριων προσδιορισμών και στοιχείων όπως: Η «παγκοσμιοποίηση της οικονομίας» αντιστοιχεί σε δυνατότητα πλανητικής κυκλοφορίας του κεφαλαίου και των εμπορευμάτων, για σκοπούς είτε κερδοσκοπικούς, είτε επενδυτικούς, είτε παραγωγής ή πώλησης προϊόντων. Ότι στο εμπορεύματα συμπεριλαμβάνεται και η πληροφορία και γνώση. Ότι η κυκλοφορία των εργαζομένων είναι και τυπικά και υλικά περιορισμένη έως ανύπαρκτη. Ότι η απαξίωση της εργασίας αφορά στην ποσοτική της διάσταση (λόγω αυτοματισμού και οργάνωσης) και, ποιοτικά, της πιο αδιαφοροποίητης φυσικής δραστηριότητας, ενώ ποιοτικά υψηλότεροι αναβαθμοί εργασίας - παραγωγή ροή και διαχείριση πληροφορίας, γνώσης και λόγου, πλαισίωση ανθρώπινων και κοινωνικών πτυχών του βίου, οργάνωση, διοίκηση... - είναι όλο και σε μεγαλύτερη ποσότητα, και με όλο και πιο υψηλές απαιτήσεις, καθώς και δυνατότητες.
- Απαγόρευση σκέψης και συζήτησης περί του **ποιός ωφελείται** από τις ενίοτε καταστροφικές (και ανθρώπινα και κοινωνικά και περιβαλλοντικά) επιπτώσεις αυτής της «παγκοσμιοποίησης», και γενικότερα για τη λογική ή/και τους παραλογισμούς αυτής της δίχως κανόνες δράσης του κεφαλαίου, κατά μείζονα δε λόγο, περί του κεφαλαίου γενικά. Η απαγόρευση αυτή προωθείται μέσω της συνθλιπτικής απαίτησης για συμμόρφωση όλων σε αυτό το υπόδειγμα «μοναδικής σκέψης», μέσω της αναγόρευσης κάθε «αιρετικού» ως προς αυτή διαβήματος σε «παραλογισμό/λόγο κενό χωρίς αντικείμενο» -αφού η «παγκοσμιοποίηση» και το «τέλος της εργασίας» είναι δεδομένα.
- **Απαίτηση** να θεωρηθούν «φυσικά φαινόμενα» η απουσία πολιτικού ελέγχου της οικονομίας και η αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης.

III. Ρώμη χωρίς πολίτες

Αυτή η εκδοχή του κόσμου, που συμπυκνώνεται στο ιδεολόγημα «κοινωνία των 2/3», μπορεί να αναδιατυπωθεί, ως μεταφορά, σαν αντίστοιχο μιας **Ρώμης δίχως ρωμαίους πολίτες**.

Εντός των τειχών, οι **πατρίκιοι** (άρχουσα τάξη, κοσμοκράτειρα, αδιάφορη για την ιδιότητα του ρωμαίου πολίτη) και οι **υπάλληλοι** της (προλετάριοι-πληβείοι, οι οποίοι όμως δεν έχουν τη δομική και αναφαιρέτη υπόσταση του ρωμαίου πολίτη, εφόσον κάθε στιγμή μπορούν να βρεθούν «εκτός των τειχών» ως «νεόπτωχοι»). Εκτός των τειχών, αποκλεισμένοι λούμπεν προλετάριοι και δούλοι, που είναι άχρηστοι οικονομικά (η εργασία τους έχει μηδενική αξία), αλλά πολύτιμοι πολιτικά, εφόσον η διαρκής **απειλή** αυτής της εφεδρικής στρατιάς όχι απλώς ανέργων, αλλά γενικότερα κοινωνικού και ανθρώπινου υλικού, καθηλώνει και τους υπαλλήλους (εργαζόμενους) και αυτούς τους ίδιους σε μια διαρκή ομηρία. Και παντού τριγύρω από αυτή τη Ρώμη-δίχως-ρομαίους, η διαρκής **απειλή των βαρβάρων** - είτε ισχυρών ή αναδύομενων οικονομιών (κίτρινων κατά προτίμηση) είτε ανεξάντλητων σωμάτων εργατικής δύναμης ασημάντου κόστους, σε χώρες μακρινές, εξωτικές και απρόσιτες (άρα, χωρίς δυνατότητα ελέγχου ή εξάλειψης της απειλής, που αντιπροσωπεύουν οι «ορδές των λοιμοκτονούντων» εκεί).

IV. Πολιτική φιλοσοφία της «κοινωνίας των 2/3»

Σ'αυτή την παράδοση Ρώμη, το πολιτικό σύστημα που θα ταίριαζε έχει, στις αδρές γραμμές, ως εξής:

- Διαρκής κατάσταση πολιορκίας από εξωτερικούς εχθρούς διατεταγμένους σε ανεξάντλητους ομόκεντρους κύκλους.
- Διαρκής απειλή από τον εσωτερικό εχθρό, που υπαγορεύει μια κατάσταση λανθάνουσας «έκτακτης ανάγκης», έναν μόνιμο «ψυχρό εμφύλιο πόλεμο».
- Η άρχουσα τάξη δεν δέχεται μα δεσμεύεται από οποιουδήποτε κανόνες. Αρνεύται τον πολιτικό έλεγχο της οικονομίας (όπως την ενσαρκώνει αυτή), αλλά και κάθε γεωπολιτικό περιορισμό («παγκοσμιοποίηση»)
- Οι κυριαρχούμενες κοινωνικές ομάδες ζουν σε μόνιμη ομηρία, λόγω των ως άνω απειλών, και σε απόλυτη εσωτερική διαίρεση και αντιμαχία, εφόσον και ο διαφορετικός και ο όμοιος απειλεί και την υλική μου υπόσταση, αλλά και την κοινωνική μου υπόσταση ως υποκειμένου - απειλεί να με φάει ή να με αποκλείσει, να με πετάξει εκτός των τειχών, εκτός κόσμου.
- Οι αποκλεισμένες κοινωνικές ομάδες κρατούνται σε κατάσταση άεργων, πάντα διαθέσιμων, οιονεί δουλοπάροικων, μέσω εξωοικονομικού καταναγκασμού.

Αυτό που σε αυτές τις συνθήκες προωθείται ως θεμελιώδες υπόδειγμα για την πολιτική διαδικασία (θεσμοί, λόγοι, πράξη) είναι το εξής:

Καλούμαστε να νομιμοποιήσουμε την πολιτική και οικονομική κυριαρχία, επικαλούμενοι τη γενική ανομία και την ανυπαρξία προϋποθέσεων για νομιμοποίηση - εφόσον το μόνο που υπάρχει είναι μια «κατάσταση πραγμάτων» και ο λόγος δεν επαρκεί, ούτε επιτρέπεται να την υπερβεί.

Οι επιπτώσεις του υποδείγματος αυτού είναι καιρίες:

- Αναιρείται το θεμελιώδες πλαίσιο συγκρότησης και νομιμοποίησης των (αστικών) δημοκρατικών θεσμών, που είναι η γεωγραφική υπόσταση της πολιτείας, η κυριαρχία του νόμου και της πλειοψηφίας και η συγκρότηση των κοινωνικών συσσωματώσεων (και) σε πολιτικά υποκείμενα.
- Οι άρχουσες ομάδες αρνούνται τον πολιτικό έλεγχο της οικονομίας, αλλά επιδιώκουν την ακύρωση αυτού του ελέγχου μέσω του πολιτικού ελέγχου, της διαβουκόλησης και ποδηγέτησης των πολιτών.
- Ο πολιτικός έλεγχος των πολιτών επιβάλλεται μέσα από τρεις τρόπους: Διαίρει και βασίλευε, ομηρία της σκέψης και του λόγου εν όψει εξωτερικών απειλών, κοινωνικός και ηθικός δαρβινισμός λόγω καθολικής ανομίας.

Οδηγούμαστε έτσι σε συνθήκες κυριαρχίας μιας κοινωνικά ανεύθυνης ολιγαρχίας, που επιβάλλεται μέσα από το συγκεντρωτικό έλεγχο της πληροφορίας, της γνώσης, της τεχνολογίας και της εμπορευματικής εκδοχής της σχέσης με τον κόσμο, την κοινωνία, τον άλλο και τον εαυτό σου.

V. Παράδοξα ενός ιδεολογήματος

Το πρώτο παράδοξο που συναντήσαμε είναι το ότι το πλάσμα «κοινωνία των 2/3» αρνείται ότι είναι αυτό που είναι (πλάσμα του λόγου και της φαντασίας) και απαιτεί να είναι αυτό που δεν είναι (πραγματικότητα). Η παράδοξη φύση του ιδεολογήματος εικονογραφείται και από την εξίσου παράδοξη μεταφορά «Ρώμη δίχως ρωμαίους πολίτες».

Τα παράδοξα, όμως, δεν εξαντλούνται εδώ. Συνεχίζουν και διευρύνονται στη σύλληψη της *νομιμοποιητικής ανομίας*, που εδράζεται στην επιβολή της υλικής, κοινωνικής και υποκειμενικής *απόλυτης στέρησης* όχι απλά σε συνθήκες, αλλά λόγω της *δυνατότητας απόλυτης αφθονίας* («απαξίωση της εργασίας» σου εδώ, γιατί η παραγωγικότητα σε καθιστά πλεονάζοντα και η εργασία του άλλου, *αλλού*, περιττό) που προωθεί την *εμπέδωση της πολιτικής της πτυχής* μέσα από την *ακύρωση* της πολιτικής, και ούτω καθεξής...

VI. Παραφροσύνη μιας φιλοσοφίας

Η εκδοχή του κόσμου με όρους «κοινωνίας των 2/3» συνοψίζεται, λοιπόν, ως εξής:

- Είναι μια κατάσταση *ζωτική για το υποκείμενο*, εφόσον αφορά στη φυσική επιβίωση, τους υλικούς όρους του βίου, τη φύση του κοινωνικού δεσμού, την νομικο-πολιτική εγγύηση της κοινωνικής του υπόστασης, την εκφορά του λόγου, τα πλαίσια της σκέψης...
- Ρητά διατυπώνεται η επιταγή *«αποδέξου την κατάσταση πραγμάτων ως μόνη νομιμοποιούμενη de facto»*, ή με τρόπο απλούστερο, αποφαστικό *«μόνο αυτό υπάρχει, δεν γίνεται αλλιώς»*.
- Λανθανόντως διατυπώνεται το πλάσμα της *«νομιμοποιητικής ανομίας»* (λόγω ανυπαρξίας προϋποθέσεων για θετική νομιμοποίηση της πολιτικής κυριαρχίας και της ακύρωσης του πολιτικού ελέγχου της οικονομίας) - δηλαδή, η επιταγή *«μην αναζητάς νομιμοποίηση, είναι αδύνατη»*.
- Καταστολή της μετα-επικοινωνίας ως προς τα ως άνω αντιφατικά και παράδοξα (*«μη σκέφτεσαι αλλιώς, μην αναρωτιέσαι»* συνεπικουρούμενο από την απειλή *«θα σε φάει ο άλλος, ο όμοιός σου, αν..»*)

Τέλος, η έκθεση σ' αυτό το περιβάλλον λόγου και εμπειρίας είναι συνεχής και παρατεταμένη (υπονοείται μάλιστα οριστική).

Τα πέντε αυτά συστατικά συγκροτούν την τυπική κατάσταση του *διπλού δεσμού*, δηλαδή την παγίδευση του υποκειμένου σε ένα βιωματικό και νοητικό περιβάλλον, όπου ό,τι και να κάνει/ό,τι και να σκεφτεί είναι λάθος, άκυρο, επικίνδυνο -ενώ η κατάσταση είναι ζωτική, κρίσιμη για την ίδια του την ύπαρξη.

Η παράδοση και παράλογη λογική του διπλού δεσμού οδηγεί τα υποκείμενα και όλο το σύστημα που συγκροτείται έτσι, στα όριά του. Αποτέλεσμα: *«Η παραφροσύνη και κατάρρευση ή η υπέρβαση και καινοτομία»*.

Η μέχρι τώρα πορεία των πραγμάτων φάνηκε προς στιγμήν πως οδηγεί, αναπότρεπτα, σε *καθολική παραφροσύνη και των πραγμάτων και των πνευμάτων*. Σε κάτι πολύ πιο ριζικό, δηλαδή, από τη *λευκή μελαγχολία*, που χαρακτηρίζει τη βίωση της εμπειρίας στο σημερινό δυτικό κόσμο -έναν κόσμο που ήδη φαίνεται ανυπόστατος, ξένος για το υποκείμενο, κενός νοήματος και, γι' αυτό ανάξιος, αγάπης.

Η καθολική παραφροσύνη και των πραγμάτων και των πνευμάτων, αυτή είναι η πολιτική φιλοσοφία της «κοινωνίας των 2/3».

Το αν θα επικρατήσει αυτή η ολική παραφροσύνη, αυτό θα το κρίνει η ιστορία -και ας ήρθε το τέλος της.

Το αν έχει νόημα να διατυπώνεται έτσι ρητά η απειλή αυτή (η «κοινωνία των 2/3» ως ακύρωση του υποκειμένου) χωρίς να προβάλλεται ολοκληρωμένη και

αυταπόδεικτη ολική εναλλακτική πρόταση - αυτό το ερώτημα είναι άκυρο. Θα ισοδυναμούσε με απόρριψη κάθε συζήτησης για τον καρκίνο, αν δεν προϋπάρχει πρόταση θεραπείας του - ως απόλυτος παραλογισμός.

Άλλωστε, διάφορα στοιχεία της υπέρβασης αυτού του πλαισίου παραφροσύνης υφίστανται και ιστορικά (ο μαρξισμός, π.χ., νικήθηκε, αλλά δεν αναιρέθηκε όσο ριζικά θα ήθελαν να γίνει πιστευτό οι νικητές ή οι απαρνητές του) και νεότευκτα (οικολογικές επεξεργασίες, «τέλος της εργασίας=τέλος του κεφαλαίου», του Α. Gorz, αμφισβήτηση, σε επίπεδο αξιών, του εκχρηματισμού και της εμπορευματοποίησης της ύπαρξης, αναζήτηση αλήθειας, νοήματος, ευαισθησίας, κλπ.)

Και το κυριότερο, η διατύπωση λόγου σχετικά με την κατάσταση της παραφροσύνης είναι και αναγκαία, αλλά και ικανή συνθήκη για την υπέρβασή της.
Για να μην τρελλαθούμε και τελείως δηλαδή...